

V. KRĖVĖ

VAKARINĖ GIESMĖ
GILŠĖ
DAINA APIE ARĄ

*Uogintar —
3. I. E
A. na.*

LEIDŽIA. „SPAUDOS FONDAS“

KAUNAS, 1934.

**«SPAUDOS FONDO»
„Pigūs Knygynėlis“**

Kiekvienas šviesuolis turi įsigyti šiuos gražiausius lietuvių literatūros kūrinius:

1. Nr. V. Krevės — SKERDŽIUS. Klasiška apysaka. — — — 50 ct.
2. Nr. „ — BOBULĖS VARGAI. SILKĖS. ISSIBARĖ. — 50 ct.
3. Nr. „ — BEDIEVIS. DVAINIO NUSIKALTIMAS. — 50 ct.
- 4-5. Nr. V. Kudirkos — VIRŠININKAI. Margas paveikslėlis. — — 1 lt.
6. Nr. „ — LIET. TILTO ATSIMINIMAI. CENZŪROS KLAUSIMAS. VILKAI. — — — — — 80 ct.
7. Nr. V. Krevės — ANTANUKO RYTAS. KŪČIOS VAKARĄ. GALVAŽUDYS. 50 ct.
8. Nr. Vaižganto — RIMAI IR NERIMAI. PONAS DIREKTORIUS. — — — 60 ct.
9. Nr. A. Vienuolio — PASKENDUOLĖ. Graži apysaka. — — — — 50 ct.
10. Nr. V. Krėvės — MILŽINKAPIS. UŽKEIKTA MERGA — 50 ct.
- 11-12 Nr. „ — SENA PASAKA APIE NARSUJĮ KUNIGAIKŠTĮ, Margirį Pūnios valdovą — — — 80 ct.
13. Nr. „ — KUNIGAIKŠTIS KUNOTAS — — — 50 ct.
14. Nr. Lūdo Giros — RINKTINIAI EILĖRAŠČIAI I. Ligi Neprikl. — — 50 ct.

Šios visos «Pigiojo Knygynėlio» knygutės geriausiomis sąlygomis visuomet gaunamos pas leidėją —

Kooperacijos Sąjungoj „SPAUDOS FONDE“

Kaune, Laisvės Al. 62. Tel. 12-12

Knygynuose provincijoje.

PIGUSIS KNYGYNĖLIS Nr. 15.

V. KRĖVĖ

VAKARINĖ GIESMĖ
G I L Š Ė
DAINA APIE ARA

Allogintar
43. II. 15. E
Alma.

LEIDŽIA „SPAUDOS FONDAS“

KAUNAS, 1934.

Vakarinė giesmė

Pasakoja mūsų seni tėveliai, kad tarpu plačiųjų Lietuvos girėlių, tarpu aukštųjų jos šilėlių, kur nei senas žmogus nevaikščiojo, nei jaunas (bertnelis žirgelio nemandravojo, nei mergelės lelijėlės daina garsiai neskambėjo, esanti lygi lygumėlė; toje lygumėlėje esanti žalioji pievelė, viduje tos pievūžėlės didis dvarelis: aukšti rūmai dangų remia, žali vyšnių sodai saulę temdą.

Tame dvarely, tame didžiuliam gyvenanti skaisčioji mergelė, jaunoji karalaitė, tokia daili ir grakšti, kokia dar nei dainoje nebuvo dainuota, nei sapnely nebuvo sapnuota.

Kai skersną žingsniį jauna žengia — kaip baltoji gulbelė plaukia šviesų vakarėlių tyliu ežerėliu; kai vaikščioja po klėtę — lyg tas baltas debesėlis padangėmis slenka giedringą dieną. Kai žodėlių taria — lyg lakštutė lakštuoja, lyg sravi upelė grūda, čiurlena, plukdydama vilnelės ap-

link kietus akmenėlius, kalbindama žalsiosios pievelės gėleles, lyg lapeliai skamba, vėjo pasupami tylų kaitringosios vasarėlės vidudienį.

Gelsvosios kaselės — kaip brukittas šukuotas lino pluokštėlis, mėlynos akelės — kaip jo žiedužėlis, kaip ryto padangių giedrios giedrumėlės.

Kur akele meta, ten aušrelė teka, kur pėdelį stato, tai ten dygsta rožės ir lelijėlės, iš ten verčiasi šaltas šaltinėlis tyro vandeniolio, kaip ašarėlių.

Kai jauna nusijuokia, diemelė prašvinta, nuo dangaus dumbluoto debesėliai nyksta. . .

O kai, atsikėlus ankstųjį rytelį, o kai, nusiprausęs gailiąja rasele, pažiūri per langelį, — tai šviesi saulelė, skaisči ir raudona, ją padabojus, pavydi jos gražumėlių, jos tų skaisstumėlių, palmačius ir pavydėjus, tai pabalsta, kaip tas popieriaus lapelis.

Gelsvą kasebę susimasčiusi, aukso vainikėli nusipynusi, ant gluotnios galvelės užsidėjusi, kai išėina ant dvarelėio, vario dureles pravendama, per aukso slenkstėli

ženįdama, kai eina per kiemelį į vyšnių sodelį, — margos baltos peteliškės, kaip sniego skruteliai, tai lekioja mosuoja aplink jos galvelę. . .

Iš šalių tolimųjų, iš ten, kur už girėlių, už tų siūbuojančiųjų, už marelių mėlynųjų, per kalnelius aukščiausius, per klonačius giliausius, per nemunėlius, per dunojėlius tai lekia, tai skubinasi audrusis vėjelis, kad padabotų, kad pamatyti jaunąją mergelę, sparneliais bemosuodamas, žmonių vargdienėlių, dirvos artojų, rugių pio-vėjų veidėlius bešluosto, petelius be-glosto šaltu papūtimu, oro dvelkimu.

O kai tik pamato tai saulelė motulė, kaip skaisti mergelė paraudonavus iš didžios gėdelės, kad yra už ją gražesnė, kad yra skaistesnė, — nuleidus savo auksinę galvelę į žemą žemelę, iš padangių klėtelės už aukštų girėlių, už šaltų vandenėlių tai ji skuba pasislėpti.

Po vyšnių sodelį bevaikiščiudama, po žaliąjį bežingsniuodama, užkopa užlipa jauna karalaitė į statų kalnelį, į tokį statų ir aukštą, jog viršūnėlė jo slepiasi toli debesėly. Nuo tos viršūnėlės matyti už-

burti pasauliai, užkerėti ir tokie puikūs, stebuklingi, jog apie juos niekas nei sapne nesapnavo, nei godelė negodojo.

Tasai auksinis kalnas stovi tarpu ūksningų sodelių, tarpu augalotųjų liepelių, tarpu žaliųjų vyšnelių ir stovėdamas šviečia, kaip mėnuo, žverblančia viršūnėle. Vieni vadina tą kalną — svajonių kalnu.

Vai, nelaimingas tasai žmogus vargdienis, vai, nelaiminga toji valandėlė, kurią jis pamato tą statų kalną! Nebeturės jis ramumo šiam šviesiam pasauly. Dieną naktelę ir godelės godosis ir sapneliai sapnuosis apie to aukštojo kalno viršūnę, apie spindulingą...

Ir dieną ir naktį, kol trumpo amželio, stiepsis į aukštybes jo neužlipamasias, kur amžinai guli užburti turtai be skaičiaus, be saiko... Kur žaidžia vėjai vakariniai, kur žaidžia sapnai vasariniai...

Lips ten, iš kur matomos sapnų šalėlės, saulėtos sapnų karalystės...

O užlipusiam ten nėra jau nei viešo kelelio, nei siaurojo takelio atgalio, žemyn; kas matė užburtus pasaulius, kas stovėjo ant spindulingos to aukštojo kalnelio viršū-

nėlės, — tas nebematys, tas nebesidžiaugs
šviesia saulele, žaliaja girele šitam skaus-
mų pasauly. . .

Užlipusi, užkopusi siauruoju takeliu,
vėjele sodintu, baltais perlais barstytu, —
ant to aukštojo kalnelio, ant jo žibančios
viršūnėlės, atsisėda jaunoji karaliaitė auk-
selio kėdelėn, ima balton savo, kaip iš
alebastro, rankelėn gintarų kanklelius,
darniai skambančius, ir tyliai dainuoja
ramumo dainą, dainą vakarinę. . .

Lyg audrios užburtų jurių bangelių ver-
kia, lyg užburtų girių medžiai ūžia, lyg
milžinupės verčia savo vandenėlius iš aukš-
tų kalnų į gilius klonius — plaukia aidų,
skamba gaidų vilnelės, supdamos liūliuo-
damos mažus paukštėlius žaliose šakelėse,
po plačiaisiais lapeliais, mūgdydamos žvė-
relius giliuose urvuose, žadindamos jaudrin-
damos širdelę jaunoje krūtinėj, linksmūn-
damos nuliūdusius nuvargusius šviesia
linksmesnės buitelės svajonėle.

Vai, ir nutilsta visas pasaulis, kaip ap-
miręs, kaip išmiręs: ir žmonės, ir žvėrys,
ir mažieji paukštėliai klauso neklausydami
vakarinės dainelės. . .

O aidai plaukia ir plaukia, kaip vilnys Nemunėly, kaip bangos Dunojėly; tai graudžiai ūžia, kaip tamsi audrelė, tai skamba tyliai, kaip šaltas šaltinėlis, kaip skaudus lietutis; ir beūždamos, ir beskambėdamos, pasakėlę pasakoja, porinėlę porina apie tuos pasaulius, kur pati gimė — auksinius, straublėtus...

Klauso, ką kalba dainelė, visi — ir senas senelis, ir jaunas bernelis, ir skaisčioji mergučelė, balta lelijėlė. Klauso tylėdami, klauso minėdami praeituosius laikelius, kas linksmi svajodamas, kas sunkiai dusaudamas, o kas ir graudžias ašarėles beliedamas...

Daugel daugel kiekvienam papasakoja paporina toji burtinga dainelė...

Vienam ji kalba apie skausmus sopulius, apie sunkiosios buitelės kelelį, erškėčiais klota, ašaromis lieta, apie vargingą dalelę... Ir skamba tada dainelė, lyg šimtas verkia, vargely (gemanit)...

Kitam dainuoja toji dainelė apie saulėtą ateities takelį, apie rožių žiedelius, lelijelių gėleles, kuriomis kalbėjus jam kloja,

vainiką pina laiminga buitelė... Ir taip jam skamba toji dainelė, lyg šimtas lakštelių lakštoja plačiojoj girelėj, lyg šimtas mažų vieversėlių liūliuoja žalioje dirvelėj...

Kaip gegulė kukuoja, kaip raiboji, žaliai beržely tupėdama, gieda kitam daili karalaitė — ir šneka jam gintarų kankliai, kaip skundžiasi žuvusi niekais jo jaunystelė, kaip verkia nykstančios jo svajonėlės, kaip uliuliuoja vargelių dainelė visam amželiui vargti, be laimės žūti... Ir sunkus jam dainelės aidas, kaip sunkios aukštųjų kalnelių uolos, vai, ir šalta jam toji dainelė, kaip lygiam lauke šiaurus vėjelis; vai, spaudžia gniaužia tam liūdną širdelę, lyg smeigia aštrūs iešmų ašmenėliai, lyg degina dėmės jausmeliai.

Tai vėl svajoja apie gijas siūbuojančias, apie dirvas banguojančias, vėjo papučiamas, paukštelių apčiulbamas, apie jūres be krašto, apie erdves be galo, apie kalnus, padanges remenčius, baltu sidabrėlių viršūnes dengiančius — ir šaukia jį ten, kur erdvėje vėjai ulioja, po siūbuojančias gireles bevaiškščiodami, žaliašias vir-

šūnėles beskaitydami, jūres marelles beaudrindami... Vai, tai jam porina, vai, tai jam pasakoja apie milžinų gincus, apie tuos senus laikus, kada šviesiame pasauly gyveno tie milžinai, kur tik dainoje dabar bedainuojami, kur tik pasakoj dabar bepasakojami, milžinai vyrai, kurie nežinojo, kurie neprato, kas baimė baimelė, sunki vergija, sielą slegianti, rankas varžanti; kurių ranka už norus, už troškimus galingesnė, o veikimas, o darbai už mintis greitesni: ko godelėj nesugodojo, jau jų rankos atliko; kurie skirti nemokėjo, kas žygis, kas pikta dėmė...

Galingi!

Ir jis svajoja, ir jis lekioja su viesulais, su vėjais, laisvas, kaip jie, galingas, kaip tie milžinai, su audromis kovoja gincijasi, mėlynose padangių erdvėse rankiom žaibus gauda, perkūno vainikais dabinaisi...

O jaunam berneliui tai vis dainuoja apie skaisčią mergelę, mergelę lelijėlę, kuri gyvena tolimoje šalelėj, aukštoje klėtelėj, po langeliu sėdi, bernužėlį mini ir jo jauno laukte laukia ir jo mandro šaukte šaukia...

Ir daugel daugel dar pasakoja žmonėms
toji dainelė. . .

Vieną linksmia **erzina** saulėtais sap-
nais, auksiniais.

Kitą meilės jautimais, audringais gyve-
nimo verpetais.

Trečiam, kaip peiliais, ardo **krūtinę**,
kaip iešmais **lbad** širdį.

Ne viena tik žemėlė klauso tos dainos
vakarinės; ne vienoje tik žmogaus širdy
garsą randa, atbalsį žadina toji dainelė . . .
Ir padangėje skamba jos aidas, ir Dievulio
angelai klauso jos, **nebeatsiklausydami**, **ne-
beatsigerėdami**. Kai uždainuoja jaunoji
karalaūtė, kai pravirksta jos gintaro kank-
leliai, kai sumirga baltieji piršteliai, po
stygas bebėginėdami, kaip baltos gulbelės
skrajodamos, kaip mažos kregždėlės le-
kiodamos, — nuplaukia aidas tolimosna
padangėsna, sudaužia mėlynuosna aukšto
dangaus vartuosna, atsidaro dangaus lan-
gelliai, ir Dievulio angelėliai, aukso plunks-
nas rankelėse turėdami didžiosna knygos-
na žmonių darbams rašyti — ilgai ilgai,

per kėaurą naktį besėdėdami, ant rankelių berymodami, klauso tos dainos vakarinės ir neatsiklauso.

O dangaus langeliai žiba ir žairuoja, kaip kaitrios kibirkštėlės. Ir vadiną juos žmonės šviesiomis žvaigždėmis,—o tai langeliai, po kuriais sėdi, per kuriuos žiūri į mūsų žemelę, į mūsų šalelę baltieji angelėliai, nusidėjėlių žmonių sergėtojėliai nuo ligų, nuo bėdų, nuo visokių priepuolių; skaito žmonių vargėlius, dūsavimus, genus ir blogus darbėlius, kad užrašytų didžiosna knygosna...

Ir taip besėdėdami ir taip bežiūrėdami, klauso karalaitės dainelės, klauso ir jaučia, kad keliąsi jųjų šventoje, jųjų nekaltoje krūtinėj neišpasakojami jausmai, neapsakomas ilgesys, lyg ten jų kažkas žemelėje lauktų, lyg ten jų kažkas šauktų, iš aukšto dangaus į žemą žemelę, kur skamba dainelės, kur ūžia plačios girelės, kur gyvena geri ir pikti žmonės.

Ir lyg jiems kažkas kalba, lyg jiems kažkas šneka, kad nėra ten piktu, nėra ten blogu, kur sunkų vargėlių žmonės vargsta...

Klauso, klauso Dievulio angelėliai, ir
beklausydami, daugel suprantą, daugel
sužino. O jau supratę, o jau sužinoję, me-
ta Dievulio angelėliai aukselio plunksnelės,
popierėlio knygeles, kur užrašinėjo
piktų nuodėmėles, vanguolių vargelius aša-
rėles; eina skrenda prie aukščiausio Dievu-
lio sosto, melidžia Dievulį, kad piktiems
visas nuodėmes dovanotų, kad nuvargu-
siems tylų atilsį duotų, o nerimstaujančiuo-
sius nuramintų, verkiantiems ašarėles nu-
šluostytų.

— Dievuli aukščiausias, Tėvuli bran-
giausias, daug nuodėmių žmonės padarė,
ant žemės gyvendami, Tavo žodžių neklau-
sydami, Tavo valios nepildydami, Tavo
takais nevaikščiodami... Sunkiai Tave už-
rūstino!... Betgi, Dievuli, paklausyki, kaip
verkia jo divasia, trokšdama šaukdama
Tavo karalijos... Paklausyk, Dievuli, ko-
kis balsas plaukia nuo žemės į aukštą dan-
gų! Kiek ašarų, kiek sopulio, kiek skaus-
mų jame! Kai užgirdome jį, mūsų akys aša-
romis pabrinko, rankos sudrebėjo, nei ra-
šyti, nei matyti žmonių nuodėmių nebega-
lime. Dievuli aukščiausias, Tėvuli bran-

giausias, taip vargsta žmogus!... Skauda mums širdelę, Dievuli! Sopa mums širdį del žemės gyventojų skausmų ilgesių, kad jie tiek kenčia be Tavo šviesos... Ar mus visus nubausk, ar ir jiems dovanok...

Susitnaukia Dievulis, rūščiai pažiūri, dangus, kaip epušės lapas, sudreba, nuleidžia galveles angelėliai, nutyla chorai, liaupsindami garbindami Aukščiausią Dievulį, Didžiausią pasaulio Valdytoją; nutyla šventieji — tik viena toji žemelės daina verkia, lyg motinėlė, vaiką šarvodama, lyg skundžiasi našlelė, laimę minėdama, lyg kažkas ilgisi, lyg skundžias ir meldžia, kad aukso vartus atkeltų ir dangun įsileistų...

Skundžiasi žemelė motulė...

Ir, berymodamas ant rankos, Dievas ilgai klauso, — ir juo toliau, juo šventasis Jo veidas šviesyn vis eina.

Pakėlęs galvą, taria Dievulis Aukščiausias:

— Matau, nepražuvo dar žmogus, dar neužmiršo manęs — ir neužmirš, kollytolia daina ant žemės skambės... Skubinkitės, angelėliai, tarnai mano mieliausi, pasiuntiniai mano greičiausi, neškite ramumą že-

mei, neškite atolsi žmonėms — tegul žino žmonės, kad aš jų dar neužmiršau, tegul mato... Štai, neškite jiems mano meilės dovaną — saldujį sapną...

— Didis Dievullis savo gerybėse! — sušunka visas dangus, ir angelai pakyla, sparnais sumoisuoja, ir verkdamie, ir juokdamies, ašarėlės birstydami, nusileidžia žemėn, nešdami žmonėms sapną. Ir mato juos žmonės ir stebisi, mainydami šnekdami, kad tai žvaigždėlės ribuoja — o tai skrenda Dievulio pasiuntiniai, angelėliai, nešdami ramumą žemelei.

O kai krinta jų ašarėlės į mares jures mėlynašias — ilgai šviečia, ilgai žilba, kaip skaisti ugnelė, kol nusileidžia, kol nuskęsta tamsiojoje gilumėlėje.

O kai sužia audra, kai sutraškina perkūnai, kai sudreba savo pamatuose žemėlė, kai sustaugia viesulai, keldami jūres, drumsdami tamsias gilumeles, pakyla vilnys iki padangių. O tos vilnys, į kraštą beslinkdamos, išneša tas angelėlių ašaras — ant gelsvųjų smėlelių, lygiaujan kraštelin: žmonės renka jas ten ir vadina baltaisiais perlais, o tai yra angelėlių ašaros..

Visi klauso tos vakaro dainelės, kurią
dainuoja skaisčioji mergelė, jaunoji kara-
laitė — ir dangus ir žemė...

Ir giria tada nebeūžia, nebešlama.
O kodėl?

G i l š ě

I.

Seniai tai, seniai, nepamena mūsų tėvai, gal tūkstantis metų atgal, ar du jau praslinko, buvo tenai aukštas kalnas, ant to kalno dideli dvarai stovėjo. Tuose dvaruose gyveno puikus bajoras, galingas ir tokis turtingas, jog nė pats savo turtų skaičiaus nebežinojo. Aplink dvarą, kaip marios siūbavo, mėlynavo jo dirvos, girios kulgždėjo pilnos žvėrių, pievos — gyvulių. Tarpu šilų, tarp liėpalotų bitelės dūzgė, lekiojo. Balti dvarai aukštomis sienomis aptverti, prie vartų sargai pastatyti, kad nei žmogus neįeitų, nei žvėris neįbėgtų, nei paukštis neįlėktų be bajoro žinios.

Garsus buvo bajoras savo turtais visame pasauly, ir niekas — nei židamas, nei jodamas, nei važiuodamas — nepraeidavo, neprajodavo, nepravažiuodavo jo aukštų dvarų, kad nebūtų užėjęs, nepasidžiaugęs turtais, nepernalkvojęs. Nalkvodavo uliodavo pas jį karaliai, bajorai, kunigai ir prasčiokai žmonės. Visus priiminėdavo, visus žaliu vynu girdydavo, skaniais valgiais valgydindavo, nieko neatstumdavo, nieko

nenuskriausdavo — nei didelio, nei mažo, nei vaiko, nei vargdienės našlaitės. . .

Iš visų nesuskaitytų turtų, kuriais puikinosi didžiavosi bajoras, brangiausia buvo jam duklė, visų pasaulio mėgėjų gražiausia: veidai, kaip pienas, su krauju maišytas, plaukai, kaip geltono aukso, žvėrbiančiais perlais barstyti; akys mėlynavo, kaip rugiagėlės, rankelės baltos, kaip popierėliai. Žingsnį žengė — kaip gullbelė ėjo, žodį kalbėjo — kaip lankštutė lankštavo. Dieną — kaip lelijėlė žydėjo, naktį — kaip mėnulis žibėjo. Visame pasauly niekas niekur kitos tokios nebuvo matęs, nei regėjęs. Kai ji užaugo, paugėjo, — ėjo, važiavo, kaip nemunai plaukė, iš viso krašto piršliai; siuntė juos ir bajorai, ir kunigai, ir patys karaliai, bet ji už nieko telkėti nemorėjo. . .

Gyveno bajoras, kaip kažkokis karalius: laikė daug tarnų, ir senų, ir mažų, ir jaunų bernelių; tarp jų visų buvo vienas gražiausias, tarp gudrių raitužėlių jisai gudriausias. Kai žingeliu jojo, bėras su vėjais lenktyniavo, o po juo žemė skundėsi drebėjo, girios šilai viršūnėles lenkė. Geleži-

nis jo kilpinėlis siųsdino vilyčias už minti greitesnes, kur akys padabojo, kur godelę susigodojo; šaudydavo ir anitis, ir gullbes, ir pilkaspas žąsīs; jo smeigenta, kaip perkūnas, mušė lokius ir briedžius. . .

Kai raitas jojo — žemė dundėjo, kai pėsčias ėjo — medeliai drebėjo, geltoni plaukai supės ant vėjo; akys, kaip dangus, mėlynuodavo, kai į mergelas žiūrėdavo. Mylėjo jį visi, mego jį ir bajoras, neatleisdamas jo nė žingsnio nuo savęs: kur pats eidavo, ten berną vedavo, kur pačiam joti reikėdavo, ten berną siųsdavo. Bet už visus geriausiai pamilo jį skiaisti bajoro dukrelė, balta lelijėlė. . .

Šviesios akys, kaip žvaigždės dangaus gilumoje, kaip saulė—dažnai į gražų bernelį, puikų raitelį, žiūrėdavo, kol širdies ramumą sudrumstė, kol jausmų nelaimių gaisrą krūtinėj pakūrė, kol tas alkeles jusiai pamilo. Pamilęs miego nemigo, sapnų nesapnavo, vis galvojo dieną ir naktelę. Nuliūdo bėras žirgas, veltui dvare bežvangdamas, rūdijo kilpinas ir šveitrus kalavijas, ant sienos bekabodami, dulkiėjo balnelis, ant balkio arklidėje be-

dūlėdamas; nesėdo jaunasis savo eikliausian žirgelin, neėmė rankon savo mikliausio kilpinėlio, nešaudė nei baltųjų gulbių, nei pilkųjų žąsų, nei ančių krigžduonėlių, nei mažųjų paukštuzėlių, tiktai dūsaudamas, tiktai vaikščiodamas po baltą dvarelį, aplink aukštą klėtėlę, daineles dainavo, godelėis godėjo apie savo jauną merguzėlę, skaisčią lelijėlę... Galvojo metus, manė kitus, nieko gero nesumanė, tik susigodėjo godelę ir nusiuntė piršlį į savo jauną mergelę...

Kai užėjo piršliai ant didžio dvaro, suėjo juodi kurtai, sužvengė širmi žirgai, ir išgirdo jaunoji mergelė, bajoro dukružėlė; jos akys tai prašvito, kaip saulelė tekėjo, lūpos, kaip rožės, pražydo, ir tarė žodelį, kaip paukštelė čiullbėjo:

— Tėvuli manas, tėvuli senasai, leisk mane už jauno bernelio, už jauno raituzėlio. Jei už jo neleisi, tai jau už kito nė netekėsiu. Terūdija geriau ant rankos mano žiedeliai, tevysta geriau ant galvos žalia rūtelė, nei aš turiu už kito tekėti amžinam vargeliui, širdies skausmeliui kitam ranką duoti, o šitą mylėti.

Tai užtemė tamsūs debesėliai, tai sugriaudė griausmas, tai audra suūžė — vai, pyko barė senas tėvullis jaunąją dukrele už jaunosios kalbėles. Šaukė bajoras jauną bernelį ir tarė jam griaudų žodelį:

— Tai tuomet leisiu dukrą už tavęs, tai tuomet siųski piršlius, kai turėsi tokius dvarus, kaip mano. O dabar sėski savo žingian greičiausiai, joki iš mano dvarų juo toliausiai plačiau pasaulin, kur akys žiūri, kur žirgais neša...

Dūsavo sunkiai bernelis, žirgą balnodamas, verkė gailiai mergelė, po langu sėdėdama, seno tėvullio savo bemalldaudama...

Išjojo bernas iš dvaro viešąjan kelelin ir ėmė galvoti, ką turi daryti, kur turi joti, kur sustoti, kur naktele nakvoti. Joja dieną, joja antrą — mato, važiuoja vaizbūnai, veža turtus nesuskaitomus, važiuoja tiesiai nuo Alytaus miesto į bajoro dvarus.

Ir sugalvojo jaunasis, kur turi joti, kur sustoti, kur naktele nakvoti! Gręžo žirgą į sravią upelę, leido jį žaliojon pievelėn, pančiuodamas šilko pančiais, o patsai gulė po aukštu tiltu, tempė baltom rankom

miklų kilpinėlių, dėjo nendrinę vilytėlę, laukė nakties vakarėlio. Naktele prarymojo, jau saulelė teka, dar akių bernelis nesumerkė: vis laukia, vis tabesėdi; dar gaili rasa nenukrito, mato, važiuoja su turtais pirklys vaizbūnas. Kai privažiavo aukštą tiltą, — siuntė leido bernas greitą vilytėlę. Žodžio neištaręs, nuo vežimo krito, nuo turtų savo puolė jaunasis vaizbūnas. Paslėpė bernas vaizbūną po aukštuosiu tiltu, o jo turtus — žalioje gūrelėj. . .

Nakvojo bernelis po aukštu tiltu tris nakteles — užmušė nužudė tris vaizbūnus, paslėpė juos visus po aukštu tiltu, geltonan smėlin. Užmušė tris vaizbūnus, pagrobė turtus jų nesuskaitomus.

Govė žingą nuo žalios pievelės, tyminiu balneliu balnojo, tolimon šalin nujojo, pasistatė ten dvarus juo aukščiausius, iškirto miškus juo seniausius, plėšė laukus juo plačiausius ir siuntė piršlius į savo mergelę, į seno bajoro dvarą. Laukia dieną, laukia antrą, — trečiąją dienele žemė sudundėjo — tai senas uošvelis į peržiūras atjojo . . . Žiūri: aukšti jo dvarai, o berno dar aukštesni, plačios jo dirvos, o berno dar pla-

tesnės; tamsūs jo miškai, o berno dar tamsesni; greitai eiklūs jo žirgai, o berno dar eiklesni. . .

Ir nustebo senasis bajoras.

— Pasakyk man, ženteli, iš kur turtus ėmei? Ar aitvarai tau nešė, ar viesulas pūtė? . .

— Tėvuli senužėli, ir aitvarai man nešė, ir viesulai pūtė iš gudo šalies, iš didžiųjų pilių, kur aukselio upės plaukia. . .

II.

Vaikščiojo jaunas bernužėlis, kaip sakalėlis, su juo mergelė, kaip kalijėlė; šnekėjo kalbėjo meilius žodelius. Vaikščiodama, šnekėdama klausinėjo mergelė:

— Kur tuomet, berneli, jojai ir kur sustojai, kurion šalelėn žirgą varei? Ar lenkų žemėn, ar gudų kraštam raitelis jojai, turtų ieškojai?

Nuleido galvą į žemę jaunas bernelis, paraudo visas, kaip putinėlis.

— Mergelė mano, baltoji gulbelle, neklauski jauno raitelio, kur jojau, kur sustojau, kur turtų ieškojau. Jojau, likimą keikdamas, ėmiau turtus drebėdamas, vežiau nesuskaitomus dūšaudamas, o dabar

debesys; panorėdavo — audrą pažadin-
davo, bangą sukeldavo, liepdavo — ir sau-
lė temdavo, ir dieną žvalgždės žibėdavo.
Jis mokėjo susiklegėti ir su žvėrimis ir su
paukiščiais, suprato, ką šnekėjo žolės ir
medžiai. . .

Nors visa galėjo senelis, bet niekam
bloga nedarė. Išmirdavo kieno bitės, užpul-
davo gyvulius žvėrys, — nešdavo jam žmo-
nės medaus ir pieno ašotėlių, ir visa eida-
vo vėl geryn: atsirasdavo ir gyvuliai, at-
gydavo bitės. . . Sukdavo kam kojais, ar
rankas, nešdavo jam vilnos ar linų — ir
sveikas grįždavo. . . Ir garsus buvo tasai
senelis visame pasauly, iš visų kraštų
plaukte plaukė į jį žmonės, kaip nemunai,
ir jis visiems gera darydavo. . .

Nuėjo į jį ir bernas sužinotų, kas jam
dievų lemta už tai, kad užmušė tris vaiz-
būnus, tris pirklius, nužudė daugel žmo-
nių, pravirkdė mažus jų vaikelius. . .

Dar nepriėjo ažuolo, jau pasitiko jį se-
nelis ir tarė:

— Eiki po tuo pačiu tiltu ir pernāk-
voki ten tris naktis, tai sužinosi, kas tau
reikia žinoti.

Nusigandęs bernas grįžo atgal ir visa papasakojo savo mergelei. Ir paliepė jam mergelė eiti, tris naktis po tiltu nakvoti.

Nakvojo bernelis pirmą naktį po aukštu tiltu; per naktele, per ilgiausią, akių nesumerkė, savo likimą keikė ir vis mirties laukė... Dar gaidžiai nesugiedojo, — tiltas sudrebėjo, kapas prasivėrė, kėlėsi jaunasis vaizbūnas, užlipo ant aukšto tilto ir, baltas rankas į aukštą dangų kilodamas, galingiausių dievų šaukdamas, meliė:

— Dievai išmintingiausi, atkeršykite tam, kuris mane nužudė, jauną žmoną našle paliko, mane į didelį vargą paleido, kad neturiu nei dienos nei nakties...

Ir kilo balsas iš aukšto dangaus ir plaukė per kalnus, per klonius, per tamsias girias, per žalias pievas:

— Už devyniasdešimt devynerių metų!..

Kaip lapeliai ant epušės medžio, sudrebėjo berno širdis jaunoje krūtinėje, kaip aukštas beržas, galva nusviro bernas į juodąją žemelę...

Porino savo mergelei, ką naktį matė, ką girdėjo, kad dievai galingi devynioms dešimties devyneriems metams bausmę atidėjo...

Tarė mergelė, žodį kalbėjo:

— Devyniasdešimt devyneri metai su-
eis ne nū ir ne rytojui, gal nesusilauksiva,
gal negyvensiva tiek. Kas bus — tesie, bet
aš už tavęs tekėsiu.

Antrą naktį bernelis po tilitu alkū nesu-
leido, keikė savo pikta likimą. Dar prieš
vidunaktį žemė sudrebėjo, upės vanduo
susidrumstė, kėlėsi iš kapo antrasis vaiz-
būnas, keldamasis dievų aukščiausių grau-
džiai meldė...

— Atkenšykit, nubauskite, aukščiausie-
ji dievai, tą, kuris amžinai mane jauną nu-
žudė, gilioje žemelėj liepė dūlėti, žvingž-
dui akis graužti, o jauną žmoną ir mažus
vaikelius mano paleido didžiam vargeliui,
sunkioms dienelems...

Kaip žemė drebėjo, kaip griūstas su-
griaudė, plaukė balsas per girias, per aukš-
tus kalnus, per žemus klonius, iš dangaus:

— Per trisdešimt trejus metus atsimin-
siu ir už vargo ašaras užmolkėsiu!

Nuliūdo, nubalo, kaip epušės lapas, vė-
jo papučiamas, sudrebėjo vaizbūno žudyto-
jas, bėgo savo aukštuosna dvaruosna, į jau-
nąją mergelę, porino sakė graudžius die-
vų žodžius.

— Trisdešimt treji metai — tai ilgas dar laikas! Gal nesulauksiva, gal dar numirsiva, o dieną ne vieną laimėje pragyvensiva. Tebūna, kas bus, aš už tavęs jaunojo tekėsiu. . .

O kai trečią naktį jaunasis malkvojo, iš vakaro kaip lapas drebėjo, vudumaktį kaip akmuo stingo; dar neužgęso šviesi aušrelė, dar neapklostė žemės tamsioji naktelė — sudrebėjo lygios lankos, viršūnėlėmis susiūbavo žalios girios, susidrumstė šviesus vandenėlis: kėlėsi trečias vaizbūnas iš gilaus kapo ant aukšto tilto ir gūdžiu balsu, kaip giria užė, dievius aukščiausiųsius meldė:

— Atminkit jam, galingiausiėji dievai, kad mane jauną amžinai nužudė, mano jaunas dienas sutrumpino, mano gelsvus plaukus sukruvino, mano kraują praliejo ir seną motulę ilgoms dienoms pravirkdė, didiems vargams, gailioms ašaroms jos žilą galvą paliko! . . .

Kaip viesulai sustaugė, kaip audra sužėjo, kaip trys griausmai sugriaudė — per kalnus aukščiausiųs, per girias tamsiau-

sias, per lygius laukus, per plačias pievas, kaip aitvaras lėkė, plaukė balsas:

— Už trylikos metų viską prisiminsiu!

Kaip žemė pajudęs jaunikis namo bėgo, į aukštus dvarus, į baltą klėtį, į jaunąją mergelę, pasakodamas gūdžią naujienėlę.

— Per tryliką metų daug laiko praslins, linksmų dienų, laimingų naktių daug praleisiva... O paskui abu žūsiva, abu kentėsiva, laimę ir nelaimę abu regėsiva... Tekėsiu už tavęs, berneli!

IV.

Ir ištekėjo bajoro dukrelė už jauno bernužėlio...

Metai per metus greitai bėgo, daugelis jau jų praslinko, daug upių vandens nutekėjo nuo to laiko, kai jaunasis bernelis vedė dailią bajoro dukružėlę. Jau ir senasis uošvis mirė, palikdamas jiems plačius dvarus, aukštas klėtis — ir tik juodu linksmi ir laimingai gyveno, kaip du karvelėliu burkuonėliu: mylėjosi, grožėjosi laime kuo didžiausia, gyvenimas tekėjo jiems diem,

kaip sapnai sapnavosi, kaip svajonė liūliavo — ir nūdien geriau, kaip vakar, ir nūvakar linksmiau, kaip iš ryto — ir taip diena dienos vis laimė. Jų turtai dauginosi ne metais, bet valandomis, gūriose vis daugiau kugždėlo žvėrių, jų javai, kaip mėllynos marios, siūbavo ir ritosi bangomis, vėjo papučiami — ir niekas jiemsdvim nepraužo, nepragaišo dovanai, nedingo be naudos nei gūriose, nei laukuose, nei namuose, nei žvėris, nei gyvulys, nei javų grūdas, nei duonos gurinėlis.

Ir garsėjo juodu po visą pasaulį, kaip šviesi saulelė mėlyname danguje, kaip negarsėjo nei jų tėvai, nei proseneliai. Jau na bajoro žmona kaip lelijėlė žydėjo, o patsai — puikūs aukštame dvarely, kaip railbasis sakalėlis žaliame jovarėly.

Nors taip gerai gyveno juodu, nors taip devėjo abu, bet viena godelė vis gniaužė berneliui širdį, dienomis kaip iešmais vėrė, naktimis kaip akmenim slėgė: vaidinos berneliui, jaunajam bajorėliui, kad jo aukšti dvarai išardyti, žalių vyšnių sodai išnaukinti, jaunoji žmona nužudyta. Artinosi dienele, kurią teks atsakyti už savo ne-

dorybę, reiks užmokėti už didžius vaizbūnų turtus, už kraują pralieta — ne auksu, ne sidabru, ne perlais skaisčiausiais, bet savo puikiaja galvėle, savo sunkiausiųjų vargeliu — taip galvojo sau bernelis ir bėgąvodamas sunkiai dūsavo — kur ėjo, kur jojo, kur skersną žingsnį žengė.

Metai slinko — skausmai augo, neduodami dieną laisvai atsidusti, naktį ramiai akių sumerkti. Ir tiek vargino ir tik kanokino šitos liūdnos godelės jauną bernelį — ir dieną ir naktį.

Ne tiek jam baisu buvo vargų, ne tiek gailėjosi jaunųjų savo dienų, kiek jaunos mergelės, baltos lelijelės: piktų žodžių niekam neprasitarusi, viešo kelio niekam neperžengusi — tik per jo sunkią nuodėmėlę, dėl jo didžios kaltės teks mergelei tokis vargelis kęsti.

Ir kur jojo ir kur ėjo, kur tik skersną žingsnį žengė, vis godojo, vis galvojo, kaip mergelė išvadavus iš didžio vargelio, kaip jaunoji išgelbėjus iš didžios nelaimės.

Išjojo bajoras žaliojėn girion medžiotų, širmo žergelio pamandravotų, juodų kurtelių pravaikytų, mikių kilpinėlių patam-

pytų, eiklių drožtelių pamėtytų, liūdnosios širdelės tai nuramintų.

Jojo bajoras per žalią girią, šalia juodųjų didžiųjų raistų ir, bejodamas, pamatė kranklį bekrankiantį. Kranklelis lekia, juodais sparnais dažnai mosuoja.

Ištempė bajoras miklų kilpinėlį, įdėjo eiklią drožtelę, nušaus bematant krankluotį kranklelį.

— Krank - krank, jaunasai berneli, netempk miklaus kilpinėlio, nedėk eiklios drožtelės, nešauk manęs, krankluočio kranklelio!.. Žinau tavo sunkią godelę, tavo didžią nelaimę! Nešauk manęs, berneli, tai aš tau pasakysiu, kaip be baimės gali užmigti, ramiai atsikelti.

Nustebo jaunas raitelis, kranklio balsą išgirdęs: tiek metų medžiojo, tiek dienų pragyveno, dar niekuomet nebuvo girdėjęs, kad kranklys kalbėtų, žmogaus mintis atspėtų. Nusigando jaunasis bernelis, muleido balitas rankeles, išpuolė miklus kilpinėlis, pabyrėjo eiklios drožtos vilytės.

— Krank krank krank, jaunasai berneli, nesibaidyk manęs, garsusis bajonėli! Tik

pabalnoki savo ristąjį žirgelį žalio šilko balneliu ir kamanoki juodbėrėlį grynuoju aukseliu, žaboki žirgelį sidabriniais žaislais, pakaustyk sidabro pasagėlėmis ir tada joki tolimon šalelėn, į marias mėlynąsias, Prūsų žemelėn; ten rasi didį šilą, o tame šile seną senužėlį, po ažuolu plačialapiu besėdintį, kaitrią ugnį bekūrenantį. Tai jam išporysi savo darbelius, tai jam pasakysi savo vargelius, tai jis tave pamokys, kur galėsi rasti ramybę, kaip užrūstintus dievus permaldausi.

Taip prakalbėjęs, taip prabilojęs nuskrido kranklys krankluotis.

Varė bajoras širmą žirgelį iš žalių girių į aukštus dvarus paristėmis pašuolėmis ir, niekam žodžio nekalbėjęs, balnojo savo ristu rščiausią žirgą, kamojo bėrą eiklių eikliausią, jojo tolimon šalelėn, kur augs didelis šilas, o tame šile ažuolėlis plačialapis, po kuriuo sėdi senas senužėlis, kaitrią ugnelę kurena.

Ilgai jojo, ilgai vargo, kol prijojo marias mėlynąsias, Prūsų šalelę...

Prijojęs, rado bernužėlis tarp tamsiųjų šilų, tarp žaliųjų girių ažuolėlį plačialapį

bestovintį, žalia viršūnėle bėsiūbojantį, plačias šakeles bemiklinantį, žaliais lapeliais beskamibantį, mažų paukštelių apčiulbama.

Po tuo ažuolu, po plačialapiu gulėjo didis akmenėlis, ant jo sėdėjo senas senužėlis, žilas, kaip obelėlė, kaitrią ugnelę kureno.

Dar jaunas nenusėdo nuo širmo žirgelio, dar neprisiartino į kaitrią ugnelę, dar nepalenkė savo puikios galvelės senam senėliui, jo žilai senystėlei, dar nepasveikino garsiais žodeliais, jau senelis gūdžiai prakalbėjo, kaip lapeliai sušlamėjo, vakario vėjelio papučiami, gailia rasa apsipraudami:

— Seniai tavęs, berneli, laukiau, seniai apie tave galvojau. Susivėlinai ne vienais meteliais, apsunkinai sau ne vieną dieną! Tai sėskis ant akmenėlio, tai pasakiok savo vargelius!

Atsisėdo bernelis ant didžio akmenėlio, porino savo darbėlius, sakė visus savo vargelius; senelis klausė, žilą galvą į žemę lenkė.

— Sunki tavo dalelė, jaunasai raiteli,
didi tavo nuodėmėlė, nelengvai dievus per-
maldausi, ne tuoj vaizbūnų vėles padau-
sosi. Toli, toli nuo šitos vietos, vakaruo-
se, ne rytuose, už trijų girių, už trijų kal-
nų, už trijų sravių upelių, už didžių van-
denėlių — apsigyveno pikti žmonės. Jie
kaip šunys ant mūsų loja, plūsta dievus
aukščiausius, Perkūną galingiausią, visur
mums duobes bekasdami, mūsų girias
šventąsias bekirsdami, ir žada miego ne-
miegoti, duonos nevalgyti, tik vienu karš-
tu mūsų krauju misti, kol mūsų dievus iš-
vaikys, šventąsias ugnis užgesins, šventuo-
sius miškus iškaupos, tėvų kapus išdras-
kys. . . Tai tu pabaltoki širmąjį žirgeli, tai
kamanoki ristąjį bėrelį, tekink aštrųjį kir-
velį, šveitrujį kalaviją, tai tu nujoki toma
šalėlėn, vakaruosna, ne rytuosna, už trijų
girių, už trijų kalnų, už trijų sravių upe-
lių, už didžių vandenėlių, tai tu kapoki tų
piktųjų kraugerių galvas, kaip darže aguo-
nėles, tėvų kapus begindamas, aukštus
dievus belinksmindamas.

Nuo aukšto dvaro jodamas, pasodink
toje vietoje, kur vizbūnai guli, sausą lie-

pos šakele. Liepk, isakyk, kad sakalą siųs-
tų, kad žinėlę leistų į tave, kai toji šake-
lė išsprogs, pražydės, žalius lapelius pa-
leis. Jei gyvas būsi, ramiai namo josi, ne-
bijodamas nei aukštųjų dievų, nei nužudy-
tų vizbūnų keršto; jei žūsi — tai tavo jau-
noji rože žydės ir tave jauną dažnai mi-
nės...

VI.

Ir liepė bajoras gaminti juo greičiau-
siai šveitrius kalavijus, miklius kilpinėlius,
drožti eiklias drožteles, gaminti vilytėles,
balnoti širmus žingelius, ginkluoti jaunos
bernelius, — karan joti tolimon šalelėn,
valkiaruosna, ne rytuosna, už trijų girių,
už trijų kalnų, už trijų sravių upelių, už
didžių vandenėlių, kur apsigyvenę tie pik-
tieji žmonės, kurie žada miego nemiego-
ti, baltos duonos nevalgyti, tik vienu mū-
sų karštu krauju misti, kol mūsų dievus
išvaiškys, šventąsias ugnis užgesins, šven-
tuosius miškus iškapos, tėvų kapus išdras-
kys. O kai ėmė rengtis karan joti, pasodi-
no pas sraują upelę, kur guli miegti amži-
nai užmigdyti vaizbūnai, sausą liepos ša-
kelę.

Ir išėjo aukštan dvarėlin jaunojo bajoro mergelė ir klausė savo mieliausio:

— Pasakyk man, mano mielas, kam tu širmus žirgus balnoji, kodėl jaunos raitelius ginkluoji? Kur tu josi, kelelį keliausi? Ar žalion girelėn medžiotų, ar tolimon šalėlėn kariautų?

Ir atsakė šaunus bajoras:

— Neklauski manęs, jaunoji! Paklauski širmo žirgelio. Jei jis prabilis, prakalbės, tau žodelį pasakys, tai tada sužinosi, kur aš josiu, kelelį keliausiu — ar žalion girelėn medžiotų, ar tolimon šalėlėn kariautų.

Ir sunkiai atsідuso jaunoji ir gražiai prakalbėjo, žodį tarė:

— Ne taip man atsakydavai, ne tai dar man porindavai, ne to dar klausinėdavau, ne tai dar išgirdavau, kai mane jauną mylėjai. Dievai mane baudžia, kad tu mane lioveisi mylėjęs ir nebetiki manim daugiau . . .

Ir, užlaužus baltas rankas, paleido gūdu balselį po didijį dvarą. Ėmė ją bajoras už rankelių, už baltųjų, vedė aukštojon klėtelėn, sodino ant baltųjų skobnelių, kal-

bebėjo meilųjį žodelį, kalbindamas linksmindamas jaunąją mergelę.

Ir paklausė vėl jo jauna bajorienė:

— Pasakyk man, benužėli, kur tu josi, kur kelią keliausi? Ar žalion girelėn medžiotų, ar tolimon šalelėn kariautų?

Kad nenugąsdintų jaunos širdelės, norėjo sumeluoti bajoras, netikrą žodį pasakyti, kad ne tolimon šalelėn jojas kariautų, o tik žaliojon girelėn medžiotų, bet jauna taip meiliai jam į akis pažiūrėjo, jog liežuvis užstėbo, širdį jam kaip dygliai pervėrė. . . Pamiršo meluoti ir neteisybę kalbėti. . .

— Dievai aukščiausi! — griausmingai mąstė jaunasis bajoras savo sužeistojai širdyje: — gal gi aš jos daugiau nebepamatysiu! Kaip neatsisveikinus, paskutinį sykį meiliai nepakalbėjus, gražių vardelių nepavartojus, skaistų veidelių neišbučilavus, gelsvų kaselių nepamasčius, galiu išjoti tolimon šalin, didžian karan. . .

Taip pagalvojo — ir tamsus nuliūdėmas šviesias akis jam aptemdė, kaip temia šviesią vasaros dienele didi audra vakuaroose; liūdną širdelę jam suspaudė — ir

pagailo jam ir jaunosios jaunystelės ir gražiosios merguželės, linksmųjų pragyventų dienelių... Skundėsi porino jai, ką sakė kranklelis, ką liepė senelis...

— Tai lauk manęs, jaunoji mergelė! Kai pražydės, kai pasprogs sausa liepos šakelė, tai tuomet aš jaunas parjosiu, tai tuomet tu vėl man jaunam dėvėsi, kaip žalioji rūtelė...

— Berneli mano, jaunasai mano, kam aš žydėsiu, kaip žalia rūtelė, kam aš dėvėsiu, kaip lelijėlė, jei tavęs jauno **nebebus**? Kai tu išjosi tolimon šalieslėn, tai aš džiūsiu vysiu, kaip nuskinda rūtelė, be tavęs, jauno bernelio...

Ir meiliai prašė bernelio jaunoji, kad žirgų nebalknotų, grynų auksu nekiamanotų, nors vienus metelius dar patūkėtų. Nekliatusė bernelis jos meiliųjų žodelių, bučiavo baltas rankes ir skaisčius veidelius, ėjo iš aukštos kilėtelės, nuo baltų skobnių, didžiajan dvarelin, sėdo pabalnotan žirgelin, kiamanotan bėrelin, išjodamas iš platčių dvarų į lygius laukus, į tamsias girias, į viešąjį kelią.

Ėmė tada mergelė savo baltosna rankelėsna miklųjį kilpinėlį, statė dėjo drožtąją vilytėlę, šovė žirgelį eikliosna kojėlėsna. Klupo žirgais ant kojėlių, puolė bernokėpurėlė. . .

— Tu del manęs, berneli, dievus užrūstinai, tu per mane, raiteli, vaizbūnus nužudei, mažus vaikėlius pravirkdei, per mane savo jauną jaunystėlę pražudei, tai aš su tavim vargsiu, su tavim kėsiu, su tavim drauge, kaip gyvenau, ir žūsiu! Berneli mano, jaunasai mano, liepk vesti atgal širmuosius žirgelius.

— Už ką tu kentėsi, už ką tu vargsi, niekam bloga nepadariusi, viešo kelio niekam neperėjusi?

— Jei tu joji, tai ir aš josiu, jei tu karan stosi, tai ir aš prie šalėlės, jei tu kace žūsi, tai ir aš prie galvelės! Mylėjovos, gyvenova drauge, drauge ir žūsi, kaip gyvenova! Berneli mano, raiteli mano, ko mudu turiva bijoti, ko mudu turiva baidytis, jei mudu abu! Liepki atgal vesti širmuosius žirgelius. Brangesnė laimės dienelė pragyventa, nei šimtas vargelio metų, nei šimtas dienų prailgėtų.

— Tegul gi būna, kaip tu nori, — atsakė bernelis, — ir liepė vesti širmus žirgus atgal naujona arklidėlėn, karstyti švie-drius ginklus, šveitrius kalavijus atgal ant sienų plačiųjų. Kai žirgus vedė arklidėsna, žirgai drebėjo, kai ginklus karstė ant sie-nų, ginklai liūdnai skambėjo — tik viena jauna mergelė tai linksma buvo.

VII.

Nuo aukštų kalnų, iš didžių dvarų, per vario vartus išėjo garsus kunigaikštis Šarūnas žaliojon girion vilkų, meškų pamedžiotų, lokių, briedžių pavaiškytų, pilkų ančių, baltų gulbių pašaudytų, minklių kilt-pinėlių pamiklintų, žirgelių paeiklintų ir — bemedžiodamas, greitus žvėris bevaikydamas, antis, gulbes pašaudydamas — priėjo aukštus bajoro dvarus, priėjo ir nustebė: jo dvarai tai aukšti, o čia dar aukštesni, jo dvarai tai platūs, o čia dar platesni! Ir nustebęs varė žirgelių į vario vartus, papūtė ragan ant viso dvarelis; išėjo bajoras vario vartų atidarytų, didžio svečio priimtų.

Ir atidarė vario vartus, ir ūjojo Šarūnas didžian dvarelėn.

— Kieno šitie aukšti dvarai? — klausia kunigaikštis.

— Šitie aukšti dvarai, šviesiausias kunige, tai mano.

— Nežinojau, nemaniau, kad mano šaly gyvenama bajorų, kurių turtai didesni, negu mano, kurių dvarai aukštesni už mano.

Ir nusėdo kunigaikštis nuo eiklaus žirgėgelio, ir vedė jį bajoras aukštojon klėtėlėn, užgėrė žalčiuoju vyneliu. Ir išėjo jauna bajorižinė, kaip saulelė sužilbo, kaip gulbelė skersnus žingsnius žengė, kaip karvelis ulbonėlis gražius žodelius kalbėjo, sveikindama garsųjį kunigaikštį Šarūną. Vienoj rankoj nešė žalią vyną, kiūtoj — aukso taurę. Ir paslydo jauna kojelė, ir pralėjo žaliajį vynelį. . .

— Tai nelaimę dievai siunčia, blogus ženklus mudviem jie rodo! — tarė ne tiek nusigandusi, kiek didžiai nuliūdusi jaunoji.

— Dvylika metų pragyvenova šituose aukštuose dvaruose — nenusiliejo iki šiol

vandens lašelis, nenugurėjo duonos gurinėlis, o nūnai prasiliėjo žaliasis vynelis. . .

— Nebijoki nieko, jaunoji, — tarė Šarūnas žodelį: — neatsitiks tau nelaimė, kad ir tiek blogų ženklų regėtai, kiek giedriam danguje žvaigždelių. . . Kad dangus tave užgriūtų, ginklais paremtume, kad žemė po tavim prasiskirtų — skydais užklotume, kad visas pasaulis prieš tave pakiltų — kalavijais apgintume! . .

Tris dienas, tris naktis gėrė, valgė ir uliojo Šarūnas bajoro dvare. Žalio vyno dūnojai plaukė, saldaus midulio ežerai stovėjo. Ketvirtą naktele visus miegas numarino. Vos sumigo ir namiškiei ir svečiai, vos sumerkė šviesias akis Šarūnas, garsus kunigaikštis, girdi — žadina jį didis balsas:

— Kelkis, Šarūne, negulėk, atsikėlęs nelauk, kelk savo tarnus vikriausius, ūmki kilpūnus valkiausius, šveidrius ginklus, šveitrius kalavijus, žirguosna sėskite, iš šio dvaro jokitė žaliojon girelėn medžiotų.

Pravėrė akis kunigaikštis, manydamas, kad tai jį kelia saviąji, bet apsidairęs mie-

ko nepamatė — dar tamsi naktelė, dar gaideliai negiedojo — kunigaikštis vėl užmigo.

Dar akių nesumerkė, saldžiuoju miegiu nesusnūdo, kai vėl išgirdo didį balsą:

— Kelkis, Šarūne, negulėk! Liepk balnoti širmus žirgus, iš dvarelio skubiai joti, kad nelaimėn nepatiktai, veltui nepražūtai.

Atsisėdo kunigaikštis, išsitraukė šveitry kalaviją ir prabilo:

— Tegul čia žemė skiriasi, tegul čia Perkūnas daužo, aš nepasitrauksiu, iš šio dvaro neišjosiu, kol šviesi saulelė užtekės, kol gaili rasa nukris.

Ir taip prabilęs, delnais suplojo, šaukdamas savo draugą kareivį, keldamas iš saldaus miego jaunąjį bajorą; liepė ginklus pagaminti, visą dvarą apžiūrėti, visus kampus apieškoti, surasti, kas jį taip žadino, kas kėlė... O pats vėl atsigulė ir saldžiai užmigo.

— Kelkis, kunigaikšti, tavo aukšti dvarai dega!

Pramerkė akis Šarūnas, mato — kelia jį

draugas tikriausias, rodo ant dangaus gaisus didžiausius, rodo toje pusėj, kur Šarūno dvarai stovėjo.

Šoko Šarūnas iš minkšto patalėlio, sėdo eikliajin žirgelin, jojo iš aukšto bajoro dvaro ton pusėn, kur gaisai ant dangaus švytavo. Dar neprijojo pusės kelelio, dar tik išjojo žaliojon girelėn, mato, praigaišo pranyko dideli gaisai, tik žvaigždės giedriam danguj žvenbla, kaip gaili raselė ant žaliųjų lapelių... Nulitūdo didis Šarūnas, puikią galvelę nuleido.

— Kol mes čia gėrėm ūliojom, ten priešininkai mūsų dvarus sudegino, draugus ir antimuosius pavergė... Bet kalavijas dar neatšipo: ką ginklu paėmė — kalaviju atimsiu, kas kalaviju pirkto — kalaviju tam mokėsiu...

Bet čia pastebėjo, pamatė, kad jis neturi savo kalavijo aštriausio: liko tasai ant baltų skobnių didžiajam bajoro dvare gulėti. Siuntė Šarūnas kareivį atgal į didį dvarą, kad jam atneštų jo kalaviją. Ir sugrižo raitužėlis, ir nerado aukštų dvarų, tik atitiko gilų ežerėlį, didį vandenėlį. Ir nusigaudęs varė žingą at-

gal ir, pasivijęs didį Šarūno pulką, papo-
rino, pasakė gūdžią naujienėlę.

Neįtikėjo Šarūnas — šveitraus kalavi-
jo besigailėdamas, žinia nebetikėdamas,
jojo atgallio dvaro pamatytu, savo alkimi
pažiūrėtu. Kai prūjojo tą kalną, kur dvarai
stovėjo, tai pamatė gilų ežerėlį, didį van-
denėlį. . . Tik prie krašto baltos skobnės
plaukė, ant skobnelių šveitrus kalavijas
gulėjo. . .

Taip žuvo jaunasis bajoras ir jo gražio-
ji mergelė.

Ne tiek visi gailėjosi didžių dvarų, kiek
josios jaunųjų dienelių.

Tik kas vieni metai vidunaktį, kai pir-
mieji gaidžiai gieda, tą naktelę, kurią didis
dvaras žuvo, šviesus mėnuo šviečia, baltas
miglas kelia — vidury ežero jauna mer-
gėlė su jaunu berneliu mėnulio šviesoje žai-
džia, baltomis miglomis klostosi. . .

Vai, ir gilus tas ežeras, niekas jo dug-
no nepasiekia. Bet kaitrią dieną, kai vil-
nelės namuša, kai šviesi saulelė šviečia —
matyti giliai giliai ežero viduje aukšti dva-
rų bokštai, bet kas ten tada pripilaukia,
kas ten prisiiria — iš ten jau nebegrižta. . .

Ir vadina žmonės tą ežerą Gilšė. . .

Daina apie Arą

Toli, toli, ten, kur saulė teka, yra kalnuota šalis, tokia graži, kokia ir sapne nesivaidina mūsų krošto žmonėms. Toje šaly aukšti kalnai. Ant tų aukštumynų, ant tų kalnų žilųjų viršūnių nei žmogus neužlipa, nei žvėrys neužbėga, nei paukštis neužlekia. Tik debesys ten nakvoja, tik žiema amžinąją lizdą ten susivijo, ir laisvi tik arai ten savo vaikus peri.

Tarpu aukšto kalno viršūnės kietųjų uolų augo lizde Aras. Kai jis buvo mažas, ir silpni sparnai, plunksnomis neapaugę, dar jo nėkėlė, dairėsi Aras mėlynosna dangaus endvėsna, kur aukštai, aukštai, aukščiau aukščiausių kalnų viršūnių, lekiojo seni stiprūs arai. Ir svajojo tada Aras:

— Kai aš užaugsiu, pasiūgėsiu, kaip seni arai, aukštai padangėse lekiosiu.

Svajodamas džiaugėsi Aras, kad aru gimė, ir laukė tų laikų, kai aru ims aukštai skrajoti, kur žmogaus akis nepasiekia, kur silpnas paukštis neprilekia.

Praėjo daug laiko, sustiprėjo Aro sparnai, ir lekiojo Aras aukštai mėlynose pa-

dangėse, kur tik seni arai skrajojo. Bet jau nebesidžiaugė tuo Aras, kad taip aukštai padangėse lekioja, kur lekioja ir kiti arai. Dažnai, dažnai, tupėdamas ant žilos kalno viršūnės, tampė Aras galingus savo sparnus, dairėsi mėlynosna dangaus erdvių bedugnėsna, kur šviesi saulė kelią sau mina.

Ir svajojo Aras:

— Kai sustiprėsiu, kaip seni arai, kai lekioti gerai įprasiu, tai aš pasiliksiu taip aukštai, kur dar nei vienas aras nelekiojo, aš nuskrėsiu ten, kur dar nei vienas aras neskrajojo,—aš atrasiu kelią nuo žemės į dangų.

— Tai tada visi pagirs mane ir sužinos, kad yra tokis Aras, visų arų Aras, kuris taip aukštai lekiojo, kaip dar nei vienas nelekiojo, kuris žino kelią nuo žemės į dangų...

— Ir ateis visi, kas gyvas yra, ir nusilenks man ir prašys, kad kelią ten parodyčiau...

Ir taip svajojo Aras ir, besvajodamas, džiūgiai kleketavo ir jautė, kad galybė auga jo krūtiniėje, kad širdis verda marmuru.

Ei, nėra to pasaulio, ko neišdrįstų Aras, visų arų Aras.

* * *

Tarpu tų kalnų, kur gyveno Aras, buvo vienas kalnas, visų kalnų aukščiausias. Jisai buvo tarpu tos šalies visų kalnų, kaip Aras tarpu tarų.

Kai šviesiai žverblė sniegais jo viršūnė, skęsdama saulės spinduliuose, visi kalnai buvo grynai, giedrūs. Niekur nesirodė nei viena miglėlė, o tos, kur nakvojo giliuose kloniuose, slėpėsi tarp uolų ir tarpukalnių bedugnėse. . . Bet kai apsiniaukia kalno viršūnė, miglomis supstosi, žaibais dabbinasi — užsiūkanoja visa šalis—baisūs tada kalnai. Bunda vėtros ir, staugdamos, iš visų šalių pro žilų kalnų viršūnes veja miglas. . . Bunda audra, keltiasi bangas ir baidio visa, kas yra pasaulyje. Išsigandęs slepiasi giliai žmogus, slepiasi žvėris, slepiasi ir paukštis; visiems saulę temia audra, kuri, gimus tarpu aukštų kalnų, erdvės sau ieško ir, uždama, staugdama, veržiasi iš aukštų tarpukalnių plačiuosna laukuosna, erdviosna lygumosna, kur yra daugel vietos skrajoti savo jėgas išmėginti, išaikvoti. . .

Ir pasirinko sau Aras vietą ant aukščiausių to kalnų kalno uolų ir, pasikėlęs

aukščiau, nei žibanti amžinų sniegu vainiku jo viršūnė, užtemė jam savo sparnais saulę.

Ir suraukė savo kaklą kalnas, ir apsi-
niaukė šviesus jo veidas. O kai tik jis apsi-
niaukė, nubudo vėtros, pakilo didi audra,
užtemdė miglomis Arui kelią, kad jis aukš-
tai nelekiotų, sparnais savo unksnės kalnui
nedarytų, saulės netemdytų, jėgomis nesi-
puikintų.

— Vai, pasislėpki, Are, kur vėtra neuž-
pučia, kur lietus neužlyja, kur audra nepa-
siekia. Pyksta kalnas, siunta audra. Pasi-
slėpki, Are, ieškoki sau prieglaudos. Ma-
tai, visi arai seniai jau pasislėpė.

Išdidus buvo Aras, audros nepabijojo.
Krūtinė jo seniai kovos troško, o priešinin-
ko neturėjo. Iškėtė Aras stiprius savo spar-
nus ir nulėkė ten, kur bangos užė, kur au-
dra staugė, — su vėtromis pasigalynėti, su
žaibais apsikabinti, su perkūnais pasikal-
bėti...

— Vai tu, Are, ilgasparnių tu valdove!
Sunki, smarki tavo kova! Vėtros plunksinas
tavo taršo, bangas sparnus laužo, lietus
akmenimi žemyn tave slegia...

Audra laukuosna liėkė, erdvės sau ieškodami, ir Arą tenai nešė.

Ilgai siuto audra. . . Plaukė per laukus, per jūres, per gūrias. . . Plaukė toli, Arą nešė. . . Vai, toli nuklydo nuo aukštų kalnų Aras, nuklydo ten, kur žmonės kloniuose gyvena. Apalpo, nuilso Aras, o nuilsęs nusileido ant žemės atsilsėtu. Žmonės jį tinkluosna pagavo ir patūpdė didžian gražian narvan.

• • •

Ir patūpdė žmonės Arą narvan ir pastatė jį ten, kur buvo daugel paukščių — ir laukinių ir naminių.

Buvo ten strazdų, vištų, žąsų ir kalakutų.

Ir pastatė narvą, kur buvo įtūpdytas Aras, gražių gražiausioje vietoje. Džiaugėsi žmonės, kad turi pasigavę Arą, visų arų Arą, ir lesino jį geriausiais lesalais ir girdė tyru šaltinio vandenėliu. Bet negėrė, nelesė nieko Aras, tik daužėsi į narvo sienas, draskė vielas nagais, laužė snapu, mušė sparnais.

Nusilaužė Aras snapą, naigus apsilaužė, susižeidė iki kraujų krūtine, apsidaužė sparnus, bet nesiliovė laisvėn veržtis.

Ir narve nenorėjo žmonių vergu būti... Veržėsi ten, kur mėlynois dangaus endvės jo šaukė.

Ir matė kiti paukščiai, kaip žmonės Aru rūpinosi, ir kaip jis nepaiso jų gera, matė, stebėjosi ir Aro suprasti nesuprato.

— Kokiš jįsai nedėkingas! — kalbėjo strazdas: — kad manim žmonės tiek besirūpintų, dieną ir naktį jiems švirkštau.

— Ir ko jam dar reikia! — kalbėjo autys: — žmogus lesina ją, kuo tik jįsai nori. Kad būtų netokis pasipūtes, tai jo žmogus ir narve nelaukėtų. Sako, jįsai kalnuose gyvenas. Argi ten taip gerta, kaip pas žmogų? Argi ten rasi tiek varliūkiščių, kaip čia...

— Ir mėšlynas gal kur geresnis yra! — kalbėjo gaidys.— Štai pasikrapštytų dabar, tokius gerus naigus beturėdamas. Kiek gero čia surastų! È! kvailas paukštis, savo laimės nesupranta...

— Ga-ga-ga! Ko dar jis nori! Ką jis ras tose padangėse? Tokių balų, kaip mūsų žmogaus laukuose, nėra niekur kitur. Mano

seselēs, kurios nepriklauso žmogui, iš tolimos šalies kas vieni metai čia atliekia.

— Žmonės kalba, kad šalti tie kalnai, amžina žiema tenai gyvena, — tarė pralėkdamia kriegždelė, kur buvo toli buvusi, daugel mačiusi.

— Ir ko jis taip pučiasi, kuo didžiujasi! — kalbėjo kalakultas. — Kad nors turėtų tokį snaplį, kaip mano.

— Arba tokią uodegą, kaip aš! — pasigyrė povas.

— Arba nagai. . . Tai ne kažin kokie tie jo nagai! Mano ne menkesni. Arba aš negaliu pasipuikinti savo skiauturė. Niekas tokios neturi. . . Kukurekū!

— Neturi, neturi, neturi, — kudėkino vištos ir meiliai žiūrėjo į gaidį.

— Skiauturė! Kažin kas jau toji tavo skiauturė! . . . Ir dainuoji, tai tik rėki. . . O gal tu moki taip švykšti, kaip aš, ar gal tavo kaklas tokis, kaip mano? — užpykęs tarė žąsinas.

— Tiesą, tiesą, tiesą kalbi, — pritarė žąsys.

— Kalbėkite! Kad būtute geresni, tai žmogus jus penėtų geriau. Mane pienu peni,

— pasigyrė ir paleido kalakutas savo snapli, išspūtė uodegą: — manęs ir šuo bijo! Aš jūsų visų drąsiausias...

Ir ėmė paukščiai ginčytis ir bartis ir būtu susikovę, susipešę... Bet, štai, žmogus išėjo ir pabėrė grūdų. Visi paukščiai pamiršo savo barmius ir nubėgo lėsti. O prilesę jie vėl susirinko aplink Aro narvą ir peikė, kam jisai veltui didžiujasi, puikinaisi. Kad geras jisai būtų, tai žmogus laisvai jį leistų iš narvo... Tik sparnus kiek pakirstų, gal kaip strazdui... Ir naigai reikėtų pakirsti, nes su šitokiais argi galima gyventi...

Bet Aras neklausė jų kalbos. Jis nepalytėjo nei lesalo, nei vandens. Jis nebeteko jėgų, sparnai jau nebeklausė jo. Narvo kampe tupėjo niaurus, o kraujas bėgo iš sužeistos krūtinės... Mirė Aras... Laisvės mustojęs, ir gyvenimo mustojo. Težino žmonės, kad Aras, laisvas gimęs, narve moka laisvas mirti ir žmonių vergu nebus. Nors ir narve kūnas, nors ir pavergtas, bet kas palauž Aro puikybę, kas jo dvasią paveržti galės? Aukštai ji lekioja, dar aukščiau, nei jis spannais pasikelti gali!...

Mirė Aras, apie kalnus, apie saulę be-

svajodamas. O tu, kurie čia stovėjo ir apie jį kalbėjo: vištų, žąsų, — Aras nei matė, nei jų žodžių girdėjo.

— Vai jūs, žmonės, pakiti žmonės, kam pražūdėt Arą!

— Laisvas gimęs, laisvas augęs, mįsrią laisvę tik jūs ir mylėjo.

— Nors penėtute užpenėtute, nors ir aukso būtų tasai jūsų narvas — žmonių vengas nebus Aras: aukštai mintis jo skrajoja.

— Vai jūs, žmonės, kam jūs nukankint, kodėl nukamavot Arą, visų arų Arą...

Knygose daug išminties
ir tikro pasigrožėjimo!

Tie, kuriems brangi lietuviškoji knyga,

turi sekti literatūros naujienas.

- A) Mūsų žymiųjų rašytojų originalūs veikalai;
- B) Pasaulinių rašytojų kūrybinių lietuviškieji vertimai turėtų būti kiekvieno šviesaus lietuvio skaitomi ir mėgiami.

**„Neskaitykime gerų knygų,
bet skaitykime geriausias!“**

Gana nevertingų svetimomis kalbomis knygų. Neleiskime į užsienį pinigų už tokius mažaverčius daiktus.

Reikalaukite gerų lietuviškų knygų— didžiausiame knygų centre Lietuvoj

KOOPERACIJOS SAJUNGOJ

„SPAUDOS FONDE“

KAUNE, Laisvės al. 62. Tel. 12-12.

KNYGYNAI: Šiauliuose, Panevėžyje, Kėdainiuose, Tauragėje, Vilkaviškyje, Biržuose, Mažeikiuose ir Ukmergėje,